

חלק א: מבוכת המתירנות

ההפרדה בין המין לנישואין

התכונה המאפיינת את עולם המתירנות היא ההפרדה בין המין לנישואין. עד לדור מתירני זה היו חיי־אישות מעוגנים במוסד הנישואין בלבד. הנישואין היו קשורים מאז ומעולם בגידול ילדים ובהסתגלות נפשית וגופנית של בני הזוג זה לזה. המשיכה אל האדם האהוב היתה כה חזקה וכה מפתה, שבזכותה הסכימו בני־אדם לקבל עליהם כאהבה וכרצון את עול הקמת המשפחה.

הידיעה שנישואין אלה מקודשים מבחינה דתית ואינם קלים לפירוד, ולפי גירסת דתות מסוימות אינם ניתנים כלל לפירוד, חייבה את הצעירים לחשוב הרבה לפני יצירת קשר. לשקול באיזו מידה קיימת ביניהם התאמה מבחינה רוחנית־חברתית ועד כמה הם אוהבים זה את זה ונמשכים זה לזה. ואולם בעקבות עויבת הדת, תחושת השוויון בין האשה לגבר והיתר נישואין אזרחיים בארצות מסוימות, נתגלעו בקיעים במסגרת המשפחה. בחירת בן־הזוג שוב אינה נעשית בכובד ראש כמו בעבר, תשומת־הלב מופנית בעיקרה למשיכה המינית בין בני הזוג וכתוצאה מכך גדל מספרם של הזוגות המתגרשים. סטטיסטיקה זאת מחזקת את ידיהם של המורדים ב"מוסד" הנישואין ומערערת את אמינותה של מערכת זו בקרב חלק מבני הנוער.

הרצאה כסימפוזיון הבינלאומי הראשון לחינוך מיני

ההתבגרות המתמשכת

לימוד מקצוע הדורש מן המתבגר זמן רב, וכן הדרישות הכלכליות המרובות שמעמיד עולם-השפע בפני זוגות צעירים, גורמים לדחייה בגיל הנישואין וכתוצאה מזה – לתקופת התבגרות מתמשכת. בשל כך נמצא הנוער תקופה ארוכה בלחצים של דחפים מיניים ומשום כך עוסקים סוציולוגים, פסיכיאטרים ואנשי חינוך בנושא זה ללא קשר עם הנישואין. גם אלה הרואים במשפחה פתרון לבעיית הפרט והחברה, חוששים שאין אפשרות למנוע את הנוער מללכת בדרכו, ולדעתם יש להציל לפחות את הניתן להציל וזאת משתי בחינות: מבחינה גופנית – מניעת הריונות ע"י הדרכה מתאימה ואספקה של אמצעי-מניעה; מבחינה נפשית – ע"י ביטול רגשות תסכול ואשמה של המתבגרים. יש גם אחרים הסוברים שהמשפחה, בצורתה הנוכחית, אין לה סיכוי להתקיים.

ניכורו של האדם ובדידותו

ההנחה כי האדם המודרני מסוגל לחיות את חייו בשלווה ובאושר מבלי לבחור לו בן-זוג קבוע, שעמו הוא מתקשר בברית נישואין, וכי ככוחן של אהבות ארעיות לספק את כל מאווייו, אינה אלא טעות חמורה. המין אינו אלא חלק מאישיותו של האדם, ולכן אין בתשובה על שאלת המין כדי לענות על כל צרכיו של האדם. הגדיר זאת יפה הסוציולוג והוגה הדעות היהודי-צרפתי הנודע, פרופ' רמון ארון, בספרו "הקדמה ואכזבותיה": "מעולם לא בלט לעין בכל אכזריותו הניגוד בין סגנון החיים המקצועיים לבין סגנון החיים בחיק המשפחה. האנונימיות המאפיינת את זה הראשון, לבין האינטימיות השוררת בשני... בעולם התעשייתי המקצועי חש כל אדם שבר-חילוף הוא במקצועו, ואילו בעיני הקרובים לו הריהו לעולם חסר תחליף... אין זה כי אם בחיק המשפחה בלבד מוצא לו היחיד מפלט מן הראציונליזציה של עבודתו ואת החמימות המשחררת אותו מהרגשת

הבדידות הפוקדת אותו בתוך המון של יצורים בודדים" ("הקידמה ואכזבותיה", הוצ' עם עובד, עמ' 129).

על בעיית ניכורו של האדם המודרני עומדים גם אחרים, ורבים רואים בה את בעייתו העיקרית של האדם בעידן העיור.

לא "פרו ורבו" בלבד

מעניין, כי תורת ישראל רואה בבדידותו של האדם בעיה מרכזית כבר מתחילת בריאתו. הנימוק שנותנת התורה ליצירת האשה, בת־זוגו של אדם הראשון, אינו הנימוק של "פרו ורבו" בלבד אלא ש"לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו". המין הוא אמצעי רב עוצמה לקירוב לבבות וליצירת קשר אינטימי עמוק ביותר בין בני־הזוג, כדי שישלכו את חייהם הגופניים בחייהם הרוחניים. בזכותו של המין ניתן ליצור קן משפחתי חם, שבו יכולים בני־הזוג להתפתח בתנאים של אהבה ורעות, ולגדל בו את ילדיהם בתנאים אידיאליים של רוח טובה ואחריות הדדית. אולם, חיי משפחה אידיאליים אינם נוצרים מאליהם; הם מצריכים הכנה נפשית מוקדמת והכשרה מיוחדת על־ידי חינוך לשליטה עצמית בשטח המיני ועל־ידי חינוך ליחסי־אנוש תקינים, שכן — לפי מחקריהם של מומחים — תקינותם של היחסים בין בני הזוג תורמת להצלחת הנישואין יותר משתורמת התנהגותם המינית.

הכוונה ברורה — חיונית

בגיל ההתבגרות זקוק הנוער, יותר מאשר בכל גיל אחר, להדרכה ולהכוונה ברורה שיעזרו לו להתגבר על דחפיו הבלתי־נשלטים ולפתח מעצורים נפשיים, שיקלו עליו את השליטה העצמית. כל חברה תרבותית מקנה בגיל הילדות הרגלי אכילה: זמני האוכל, סדרי האוכל, נימוסי־שולחן ועוד, וכך לומד האדם לשלוט ביצור הרעב. גיל ההתבגרות הוא תקופה,

שבה צריך הנוער ללמוד כיצד לשלוט בדחף המיני שלו במסגרת תרבותית של נוהגי חינוך לשליטה עצמית.

ההתלבטויות, המאבק הפנימי וההתמודדות מולידים כוחות נפש גדולים שהם גילוי עצם המהות האנושית. כך מציינת הפסיכואנליטיקאית הנודעת, ד"ר הלנה דויטש, כי "הנוער איננו רוצה בעצם בעזרת ההורים בהידרדרותו לחופש. הם היו מעדיפים להיאבק על החופש — ולמעשה אף זקוקים לכך — בעוד הם מגייסים את מאמצייהם הפנימיים, כדי לצייד את עצמם בכושר מאבק וביכולת להקים מערכות הגנה. על אף הצהרות העצמאות והערכים החדשים, שהם מבקשים להביא לחברה, הם מאוד לא בטוחים בעצמם, ולא פעם מבקשים נואשות אחר הדרכה" (בעיות חברתיות של גיל ההתבגרות, הוצאת ספרית פועלים, עמ' 111).

יחסי מין בגיל העשרה

השאלה השכיחה של בני-הנוער היא: "האם יחסי-מין בגיל העשרה מזיקים?" התשובות על שאלה זו הן שתיים. ראשית: נישואין בגיל צעיר התקיימו בקרב עדות שונות ולכן, במקום שאין בעיות של התבגרות מתמשכת הבעיה הפיסית כנראה איננה חמורה כל-כך. הבעיה היא בעיקרה רוחנית-נפשית, שכן הוכח, שיחסי אישות בגיל העשרה גורמים לירידה ברמת ההתעניינות בתחומים אינטלקטואליים, חברתיים או אסתטיים ולעלייה ברמת ההתעניינות בתחום המיני-אירוטי. שנית: הואיל והנוער טרם פיתח כוחות ריסון מספיקים, יכול הוא בקלות לפגוע בזולת ולהפוך את החיים בחברה האנושית לסבך יצרים בלתי מרוסנים.

לא די בכשלות גופנית

בשיחות לקראת ההתבגרות מן הראוי להדגיש, כי הכשלות המינית אצל האדם היא רק חלק מן ההתבגרות הכללית. בשלב זה פועלים במערכת

ההורמונאלית הורמונים שונים, ולא רק הורמון המין. חשוב שהנוער יבין, כי קיים פער בגיל ההתבגרות בין הבגרות הגופנית והבגרות האינטלקטואלית לבין הבגרות הנפשית. בגיל זה כבר קיימת בשלות גופנית, שנועדה להכין את הבן ואת הבת לקראת תפקידיהם בעתיד כגבר או כאשה; ההתפתחות הרוחנית היא מואצת ומכוונת את האדם לניתוחים אנאליטיים, למחשבה מופשטת וליצירתיות; אך הבגרות הנפשית מאחרת לבוא, והיא מגיעה לשלמותה רק בגיל מאוחר יותר. נער בגיל ההתבגרות אינו מסוגל לנתח את המניעים להתנהגותו המינית, כפי שהוא מנתח בעיות מתמטיות, יצירות ספרותיות וסוגיות פוליטיות. בתחומים אלה שיפוטו הוא הגיוני-אובייקטיבי ואילו בתחום ההתנהגות המינית שיפוטו סובייקטיבי, שכן התעניינותו של המתבגר במישור המיני נובעת בעיקרה מדחפים פיסולוגיים.

"הצדדים הפיזיים של המין הם גסים ותובעניים, בעיקר בשנות העשרה" (ד"ר בנג'מין ספוק בספרו "מדריך לחיים ואהבה", עמ' 71). "לכל זה אין, לעיתים, כל קשר לרגשות חיבה. במידה מסוימת משפיעות כאן הבלוטות, המפעילות עליך לחץ. משפיע גם הדחף להשתלט על תחום נוסף של היכולת האנושית" (שם עמ' 122). מניעים סובייקטיביים אלה משבשים את ההיגיון, מסלפים את המחשבה ומביאים למעשים בלתי-שקולים. מובן, איפוא, שההתנהגות המינית בגיל זה, המונעת על-ידי חרדות ואי-בטחון מחד גיסא ומשאיפות לפורקן ולהנאה מאידך גיסא, איננה עניין לשיקול אובייקטיבי, כי היצרים והדחפים הם הם המכוונים את ה"שיקולים".

ההשלכות על חיי המשפחה בעתיד

ליחסים קלילים עד לנישואין יש השלכה בגיל מבוגר. כשבחרים בבן-זוג למטרת נישואין מתקשרים אז, בדרך-כלל, לטיפוסים קלים המצטיינים בתכונות חיצוניות ולא בתכונות אופי חיוניות העשויות לתרום ליחסים תקינים במסגרת המשפחה. דבר זה מכביד על ההסתגלות הרוחנית ההדדית של בני הזוג בחיי הנישואין.

הנוק, הנגרם לחיי משפחה מיחסי מין שהתקיימו לפני הנישואין הוא רב; הם יוצרים אסוציאציות שונות מתוויות העבר, מביאים להשוואות ופוגמים ביכולת ההסתגלות המינית אל בן-הזוג. יחס קליל למין, כאל שעשוע מהנה בלבד, יתבטא גם אחרי הנישואין בחיפושים אחרי חוויות מסעירות נוספות מחוץ למסגרת הנישואין. ואכן, אחוז הגירושין הגבוה בעולם המודרני המתירני מוכיח את התערעורתה של המסגרת המשפחתית.

המשפחה האידיאלית — אתגר

לאור חשיבותה המרובה של המסגרת המשפחתית מן הראוי להדגיש, מגיל צעיר ביותר, את הקשר הנפשי בין ההורים הבא לידי ביטוי באהבה השוררת ביניהם (בניגוד ליחסים בין בעלי-חיים המבוססים על דחף מיני בלבד).

החל מהשנה הראשונה ללימודים בבית הספר, יש ללמד את התלמיד קטעי ספרות המתארים את המשפחה האידיאלית שבה שוררת הבנה בין בני הזוג וניכרת דאגה של בני-הזוג זה לזה וכן מסירותם הרבה של ההורים לילדיהם. יש גם לאפשר לילדים להזדהות עם אידיאלים אלו, שכחיי היום-יום לא זכו למימושם. כמו כן, מובן שיש להסביר לילד על איברי ההולדה וההיגיינה המינית, אך כל זה רק כחלק ממכלול הבעיות הנפשיות והחברתיות של הנוער בגיל-ההתבגרות ובמסגרת של הכוונה לקראת חיי משפחה יציבים ומאושרים.

יש להשתדל לא לחשוף את הילד בפני הגירוים השליליים ברחובות ובאמצעי התקשורת; לחנך לריסון היצרים; להסביר את מורכבותה של האישיות המתפתחת, שהמין הוא רק אחד ממרכיביה ולהטיף לחיי משפחה בריאים וטבעיים כערך עליון תוך הדגשת חשיבותם של יחסי-אנוש במסגרת המשפחה.

תוך שימת לב לנקודות אלה נוכל לגדל דור בריא בגופו ובנפשו, דור שיגדל משפחה יציבה ומאושרת.